

STATSRÅDETS
SVENSKA
SPRÅKNÄMND

Språkråd

Svenska översättningsbyrån tacklar en faktaspäckad verklighet.....	3
Vad är en flaska?	5
Ett schema säger mer än tusen ord.....	7
Språknämndens termseminarium.....	10
Hammurabi och vi – anteckningar från en klarspråkskonferens	11
Slaftips	14
På nya platser	16

Statsrådets svenska språknämnd finns på adressen

www.vnk.fi/spraknamnden

På webbplatsen finns information om nämnden och om dess verksamhet och sammansättning. Där hittar du också alla nummer av Språkråd i pdf-format från och med Språkråd 1/2001. På webbplatsen finns dessutom nämndens rekommendationer, handboken Svenskt lagspråk i Finland (Slaf) och mallar och ordlistor.

Frågor och initiativ till Statsrådets svenska språknämnd

kan sändas per e-post.

I principiella frågor som gäller svenskt lag- och förvaltningspråk i Finland kan nämnden även konsulteras muntligen via sekreteraren, tfn 09 1602 2377.

Prenumerationer på Språkråd, adressändringar och annulleringar:
per e-post, fax eller post. Se kontaktinformation nedan.

Språkråd distribueras i tryckt form per post och i pdf-format per e-post.
Språkråd sänds gratis till beställaren.

Redaktör: Susanna Karjalainen

Illustrationer: Susanna Karjalainen

Ombrytning: Anja Järvinen

Kopiering: Statsrådets kansli, upplaga 1 340 ex

Kontaktinformation:

Statsrådets svenska språknämnd

Statsrådets translatorsbyrå

PB 23, 00023 STATSRÅDET

spraknamnden@vnk.fi

Tfn sekreteraren 09 1602 2377, fax 09 1602 2088

SVENSKA ÖVERSÄTTNINGSBYRÅN TACKLAR EN FAKTASPÄCKAD VERKLIGHET

Svenska översättningsbyrån i anslutning till Svenska Finlands folkting är känd för att specialisera sig på författnings- och förvaltningstexter och andra komplexa texter. Vid översättningsbyrån arbetar Nina Ekholm som övertranslator. Nina, som anställdes i februari i år, efterträdde översättningsbyråns mångåriga övertranslator Majken Löfman.

– Bra val, jag är stresstålig, svarar Nina på frågan om hon trivs i sin nya uppgift. Arbetet som koordinator för översättningsverksamheten vid Svenska översättningsbyrån intresserar henne. Koordinatören placerar ut uppdragen hos lämpliga översättare i byråns översättarnätverk, tar emot de färdiga översättningarna och förmedlar dem till kunderna. Översättningarna genomgår också en kvalitetskontroll som Nina utför främst genom stickprov. Hon förmedlar kontakten mellan översättarna och uppdragsgivarna. Om översättaren har frågor att ställa uppdragsgivaren om texten förmedlar Nina frågorna till uppdragsgivaren. Ingenting hindrar heller att översättaren tar direkt kontakt med uppdragsgivaren.

Nina Ekholm trivs med sitt arbete som koordinator på Svenska översättningsbyrån. Bild: Gunilla Garoff.

Svenska översättningsbyrån är en egen enhet, ett aktiebolag, i anslutning till Folktinget. Folktingssekreteraren är vd för översättningsbyrån och Nina Ekholms chef. De översättare som arbetar för översättningsbyrån är erfarna och ofta specialiserade, t.ex. på förvaltningstexter, ekonomi, teknik och jordbruk. Översättningsbyråns nätverk består av ca 30 översättare. De är inte anställda vid Svenska översättningsbyrån, utan är ofta egenföretagare eller frilansöversättare. Översättningsbyrån levererar ca 11 000–12 000 översatta sidor per år.

Största delen av de uppdrag som kommer in till översättningsbyrån är författnings- och förvaltningstexter. Dessutom kommer det in en del medicinska och tekniska texter. Som namnet säger tar Svenska översättningsbyrån främst emot översättningsuppdrag till svenska. Översättningsbyrån marknadsför tjänsterna främst på Folktingets webbplats och genom att vid tillfälle presentera byrån för potentiella kunder. Nina berättar att kundkretsen är inarbetad, men att även nya kunder tar kontakt.

Översättning är stimulerande problemlösning

Nina Ekholm valde språkbranschen för att hon var intresserad av språk i skolan och visste att hon ville jobba med språk. Språkstudierna vid Åbo Akademi kompletterade hon med en kurs för konferenstolkare. Tolkning hann hon inte riktigt komma in på innan hon började få översättningsuppgifter och drogs in allt längre på den vägen.

– Känslan att få lösa problem på ett kreativt sätt, det är det som fascinerar mig med översättning, säger Nina. Det gäller att hitta termer och knäcka problematiska satskonstruktioner.

Som översättare har Nina arbetat i drygt 10 år varav 5 år vid utrikesministeriets informations- och kulturavdelning, därifrån hon kom till Svenska översättningsbyrån. Innan Majken Löfman gick i pension introducerade hon Nina i arbetet som koordinator av verksamheten under en månads tid.

Krångelspråket – en utmaning

Vad behöver översättare som är beredda att ta itu med statsförvaltningens erkänt komplicerade formuleringar?

– Utbildning och översättningserfarenhet, förstås, men den som vill utveckla sin förmåga att översätta faktsäckade texter ska också vara intresserad och nyfiken, säger Nina, som rekryterar översättarna till nätverket. Det får gärna kännas som en utmaning att översätta krångliga satskonstruktioner till svenska. I gengäld ger förvaltningstexterna en djup insikt i samhällsfrågor. De texter som sänds för översättning till översättningsbyrån behandlar väldigt olika områden, såsom internationell politik, jämställdhetsfrågor och jordbruk.

En god översättning underlättar läsningen

Svenska översättningsbyrån tar emot översättningsuppdragen i det format som kunden levererar texten i. Ibland kan pdf-filer och PowerPoint-filer ställa till med svårigheter för översättarna, och då får Nina gripa in. Hon hjälper översättaren att få det bästa möjliga filformatet att jobba med, och översättningen levereras sedan i ett format som är så bra som möjligt för kunden.

Hur snabbt en översättning kan levereras och hur god kvaliteten är kan i viss mån vara en kvistig fråga. Detsamma gäller för det samtidiga kravet på lågt pris och god kvalitet. Ninas förhoppning är att översättningsbranschen ska utvecklas så att det inte enbart är det lägsta priset som avgör. En översättning av god kvalitet underlättar läsförståelsen och är av stort värde för kommunikationen.

Nina ser sin roll på Svenska översättningsbyrån som den som arbetar för kundens bästa samtidigt som hon vill ge översättarna förutsättningar att hålla hög standard på sina översättningar.

 Gunilla Garoff
translator, statsrådets translatorsbyrå

UPPDATERADE BANK- OCH FINANSTERMER

I Bank- och finansstermbanken på webben kan du hitta termer, definitioner och förklaringar på begrepp samt begreppsdiagram på svenska, finska och engelska. Rekommendationerna görs i samarbete mellan flera banker och Terminologicentralen TSK, som koordinerar arbetet. Termbanken uppdateras regelbundet, och information om de senaste uppdateringarna finns på adressen http://www.tsk.fi/tsk/pankkisanasto/sv/nytt_material_i_bank_och_finansterterminologi_082011-613.html.

GRATTIS!

Språkvårdaren Barbro Ehrenberg-Sundin, sakkunnig i Statsrådets svenska språknämnd, har tilldelats det nyinstitfödda klarspråkspriset "The Christine Mowat Plain Language Achievement Award". Hon får det för sina mångåriga insatser för klarspråk i det svenska Regeringskansliet, EU och de svenska domstolarna. Priset delades ut i samband med den internationella klarspråkskonferensen Plain i Stockholm den 9–11 juni 2011.

VAD ÄR EN FLASKA?

Knepiga termer hör till vardagsbekymren i översättarens arbete, och att reda ut termer och begrepp kan vara både svårt och tidskrävande. Kari Raunio, översättare vid riksdagens svenska byrå, deltog tillsammans med några kolleger i en grundkurs i termarbete som arrangerades av Terminologisentrum TNC.

Grundkursen ordnades i samband med Nordterm 2011 i Vasa den 8–9 juni. Lärare var Åsa Holmér. De 20 deltagarna – bl.a. översättare, universitetslektorer, statstjänstemän och förlagsanställda – kom från Finland, Norge och Sverige. Rubriken var *Red ut begreppen!*, och kursen gav oss deltagare möjlighet att förkovra oss i begreppsanalys med utgångspunkt i det terminologiska angreppssättet. Eftersom vi på riksdagen länge varit intresserade av TNC:s grundkurs passade tre av oss på att delta när nu kursen äntligen ordnades på rätt sida om viken.

Vad har översättare för nytta av en terminologikurs?

De flesta av oss översättare tampas med termproblem varje dag och samtidigt kan vi säkert ibland ha på känn att vi lätt ser termer lite överallt, utan att det för den skull skulle röra sig om sådana.

Kursen var uppbyggd så att vi följde stegen i ett terminologiprojekt – teori och exempel varvades med övningar och diskussioner. Holmér började med ett bra exempel på hur termförbistring kan leda till stora missförstånd. Frågan gällde ett tunnelbygge och kommunikationsproblemen var uppenbara – både beställare och utförare talade om tunnlar, men lyckades inte förstå varandra. Varför – alla vet väl vad en tunnel är? Närmare efterforskningar visade dock att den ena parten använde ordet i betydelsen 'tunnelanläggning' och den andra parten i betydelsen 'tunnelrör'. Först när det var utrett kunde arbetet fortsätta. Detta visade hur viktigt det är att man tydligt definierar vad man talar om.

Hur gör man?

Exemplet med tunneltermerna visade tydligt varför terminologiarbete behövs – bland annat för att åstadkomma en entydig och effektiv kommunikation inom och mellan yrkesgrupper. Ett terminologiprojekt är en väldokumenterad och standardiserad niostegsmetod enligt internationella ISO-normer.

Samtidigt påpekade Holmér att ett terminologiprojekt inte är detsamma som ett ordboksprojekt, som lexikograferna sysslar med. Inom terminologiprojekt är det ofta företrädare för ett fackområde som är initiativtagare till ett samarbete mellan fackexperter och terminologer. Syftet är att komma överens om de fackspecifika termernas betydelse. Ett konsensusförfarande helt enkelt. Arbetet är begreppsorienterat och resultatet normerande, därför kan det t.o.m. "gå politik" i det hela.

Man börjar med en avgränsning ("gruppering") för att vaska fram de fackspecifika begreppen till skillnad från facköverskridande begrepp, begrepp som tillhör närliggande fackområden och begrepp som tillhör allmänt språkbruk. Problemet är förstås gränsdragningen.

Fackspråk eller allmänspråk – vad vågar man skriva?

Ett viktigt steg i arbetet är att skilja på allmänord och facktermer. När vi säger att vi "strövar i skog och mark" tänker vi knappast på att *mark* geotekniskt definieras som 'jordskorpans yttersta skikt bestående av berg eller jord, som direkt påverkas av klimat och vegetation'. I vanliga ordböcker är *grundvatten* 'vatten som förekommer under marken, i jordlager och i berggrunden', medan det geologiskt sett är 'vatten som fyller hålrum i den mättade zonen och vars portryck är högre än eller lika med atmosfärtrycket'. Som översättare börjar man naturligtvis ha mardrömmar om hur man gladeligen översatt *pohjavesi* med *grundvatten* utan att ens reflektera över vare sig det ena eller det andra ordets betydelse.

Och inte nog med det – vi lärde oss också att de allmänspråkliga synonymerna *genomskinlig* och *genomsynlig* preciserats noga i fackspråket, närmare bestämt inom byggnadsglasbranschen. Man blir mörkrädd för mindre. Eller kanske det länge varit självklart för alla andra att det bara är det genomsynliga som utöver ljus också 'släpper igenom bild av lysande och belysta objekt'.

Besök hos någon som har gulsot

I allmänspråket har *besök* element av 'visit, påhälsning, möte och tillfällig vistelse' fick vi lära oss, medan ordet inom hälso- och sjukvården är en patientadministrativ term. Och inte ens gulsoten går säker – termens betydelse har nämligen blivit insnävad inom fackspråket och betyder inte detsamma som hepatit A. Det gäller således att veta vilken värld man rör sig i.

För att ytterligare komplicera det hela pekade Holmér på skillnaden mellan medicinskt fackspråk (*appendicit*), medicinskt allmänspråk (*blindtarmsinflammation*) och medicinskt vardagspråk (*app*) och också mellan termer, allmänord och jargongord. Som översättare blir man naturligtvis påmind om olika stilnivåer och att man ska tänka på målgruppen.

Samtidigt kan allmänspråk terminologiseras och fackspråk avterminologiseras. Vem tänker på att *gång* ursprungligen varit fackspråk och sedan promenerat via allmänspråket för att åter ges en snävare betydelse av kriminologer? Ibland ligger de avterminologiserade facktermerna långt från ursprungsbetydelsen, såsom *senil* i betydelsen 'dement'.

Övning ger färdighet

Nedklämda i skorna började vi sedan steg för steg gå igenom de olika faserna i ett terminologiprojekt. Vi fick öva oss på att plocka ut facktermer i en text och fundera på vilka egenskaper hos ett föremål som kan abstraheras till kännetecknen för begreppet *flaska* (svårare än man tror). Vi ställde också upp ett enklare begreppsdiagram utifrån begreppsrelationer i termposter (definitioner plus

anmärkningar). Här såg man tydligt hur svårt det är att vara entydig i sina termposter.

Vi försökte oss också på att definiera *planering* utifrån en definition av begreppet *plan*, där planering ingick som ett väsentligt kännetecken. Det var intressant att jämföra olika definitioner, där vissa var långa och krångliga medan andra var korta och koncisa.

Att det är lätt att hitta fel i det som andra gjort känner väl de flesta till. Också det fick vi pröva på när vi skulle hitta brister i givna definitioner. Bland annat märkte vi hur en legaldefinition på *arbetsgivare* kan vara för snäv och inte motsvara en egentlig terminologisk definition. Övningen visade också att saker kan ligga i fel fält. I en terminologisk framställning delas varje term upp i flera fält, bl.a. term, synonym, kontext, definition och källa. Om termen exempelvis är *avfallsupplag* ska ordet *deponi* inte stå i definitionen, utan anges som en synonym.

Den sista övningen gick ut på att försöka förklara vissa termval. Ett bra exempel var ordparet *laseringsfärg* och *laserfärg*, där det senare ordet är den avrådade termen bland annat eftersom det finns risk för felläsning. Ett annat är ordparet *livsmedelssuveränitet* kontra *livsmedelsproduktionsjälvständighetsrätt*, där det förstnämnda blir den rekommenderade termen bl.a. av språkekonomiska skäl, men också på grund av parallellismen till många andra EU-språk.

Red ut begreppen! är en kurs som jag varmt kan rekommendera alla termitresserade.

 Kari Raunio
translator, riksdagens svenska byrå

SKRIV INTERNET MED LITEN BEGYNNELSEBOKSTAV

Språkrådet har nyligen ändrat sin rekommendation om skrivsättet för internet, och såväl Regeringskansliet som Sveriges riksdag har redan beslutat sig för att följa den. Eftersom målet ju är att det svenska lagspråket i Finland i så hög grad som möjligt bör närmas till lagspråket i Sverige rekommenderar Statsrådets svenska språknämnd en övergång till att skriva *internet* med liten begynnelsebokstav i författningstext. Observera dock att finskans *internet* ibland motsvaras av *webb* på svenska (ex. *internetsivusto* – *webbplats*).

När det gäller *IT* går trenden mot små bokstäver (→ *it*) också i författningstext. Enligt Språkrådet går dock båda varianterna fortfarande lika bra, med förbehållet att versaler ska användas om det finns risk för missförstånd. I sammansättningar skrivs *it* givetvis fortfarande med bindestreck.

ETT SCHEMA SÄGER MER ÄN TUSEN ORD

När det gäller tidsuttryck är vi finlandssvenskar notoriskt påverkade av finskan, anser Margareta Gustafsson, översättare vid riksdagens svenska byrå. Här tar hon avstamp i ett schema (se nästa uppslag) över olika tidsuttryck i en gammal grammatik från 70-talet, och påminner oss om att vi ska säga *i höstas*, *i jul* och *i natt*. Vi får också veta att ordet *nästa* kan ha ödesdigra följder ...

Svenskan har relativt stränga regler för hur vissa tidsuttryck ska användas och flera av dem används ofta fel i finlandssvenskan. Några exempel:

Skriv inte

Jag träffade Lisa *på lördag*.
Jag träffade Lisa *på lördagen*.

Skriv

→ Jag träffade Lisa *i lördags*.
→ Jag träffade Lisa *i lördags*.

Som schemat på nästa uppslag visar är *på lördag* framtid, inte förfluten tid. Uttrycket *på lördagen* är så kallad kommunikésvenska och används i reportage, nyhetsuppläsning etc. *På lördagen* kan i sådana fall också avse framtiden. Exempel: På lördagen bevisar de båda statsöverhuvudena en föreställning på Nationaloperan. (Källa: Deskriptiv svensk grammatik)

Skriv inte

En gäst lämnade återbud *på morgonen*.

Skriv

→ En gäst lämnade återbud *i morse*.

Så sa en programvärd i ett tv-program nyligen och han avsåg på morgonen samma dag. Överlag verkar tidsuttryck som *i morse*, *i måndags morse* och *i morgon bitti* bli ovanligare hos oss i Finland. Det säger i alla fall min fingertoppskänsla.

Skriv inte

Vi var i Spanien *på sommaren*.
Vi åker till Spanien *på hösten*.
På vintern ska jag börja på Arbis.

Skriv

→ Vi var i Spanien *i somras*.
→ Vi åker till Spanien *i höst*.
→ *I vinter* ska jag börja på Arbis.

I och för sig kan man tänka sig att "Vi åker till Spanien på hösten" betyder i allmänhet, det vill säga att vi brukar åka till Spanien på höstarna. Då är meningen givetvis korrekt.

Skriv inte

Jag vaknade klockan två *på natten*.

Skriv

→ Jag vaknade klockan två *i natt*.

"Jag vaknade klockan två på natten" kan man säga om man relaterar något som hänt längre tillbaka i tiden än natten innan.

Skriv inte

På julen var vi hos mina föräldrar.
På julen kommer han hem från utlandet.

Skriv

→ *I julas* var vi hos mina föräldrar.
→ *I jul* kommer han hem från utlandet.

Också här säger min fingertoppskänsla att tidsuttrycket *i jul* håller på att försvinna på svenska i Finland som uttryck för både nutid och framtid. En snabb titt på webben ger en uppsjö av meningar med *i jul*. Några exempel:

Res billigt till Asien *i jul*.

Turister ska rädda handeln *i jul*.
Slipp stressmage och halsbränna *i jul*.
Brandsäkerhet *i jul*

Skriv inte

Kvinnan kan tvingas lämna landet *på eftermiddagen*.

Skriv

→ Kvinnan kan tvingas lämna landet *i eftermiddag*.

På eftermiddagen går inte att använda här eftersom man avser på eftermiddagen samma dag.

Andra tidsuttryck

Det finns en rad andra tidsuttryck som det gäller att se upp med på svenska. Några exempel:

Senaste i stället för *förra* är en klassisk finlandism.

Skriv inte

Senaste jul var vi i Thailand.

Skriv

→ *Förra julen/I julas* var vi i Thailand.

Nästa är ett ord som kan ställa till med praktiska problem. "Han kommer *nästa torsdag*" betyder vanligen torsdag om en vecka. Menar man torsdag samma vecka, heter det *på torsdag*. Dessutom brukar *nästa* ofta bli "följande" i finlandssvenska sammanhang. Läs mer om *nästa* och *följande* i Slaf under **Seuraava, lähinnä seuraava**, s. 346.

Så kan det gå.

För många decennier sedan när jag var ung och lyckligt omedveten om farorna med det lilla ordet *nästa*, var jag hembjuden till finska bekanta. Jag skulle komma "ensi torstaina" hade vi kommit överens om en måndag kväll. Det framgick mellan raderna att det också skulle komma någon som de var angelägna om att presentera mig för.

Det gick nästan en och en halv vecka och jag stod utanför deras dörr med en blomsterkvast till värdinnan och jordgubbar till desserten som vi kommit överens om. Värdinnan öppnade basturosigt i ansiktet och iklädd badrock. Bakom henne stod hennes man med en bister uppsyn när han såg vem det var som ringde på.

Jag fick tyvärr aldrig veta vem den intressante unge mannen var eller vad de tre åt till glassen när jordgubbarna kom först "nästa torsdag".

I tiden eller *i tiderna* verkar vara ett seglivat tidsuttryck i finlandssvenskan. Antagligen fyller det en funktion när det används så frekvent. Det kan ersättas med bland annat *på sin tid*, *på den tiden*, *då*, *en gång*, *en gång i tiden*, *förr i tiden*, *förut*, *när det begav sig*. Läs mer om uttrycket på www.focis.fi > Reuters rutor > I tiden (<http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=1882>)

Läs mer om tidsuttryck i Slaf, s. 91–92, och Mikael Reuter, Översättning och språkkriktighet, version 2003 eller senare, s. 56–64.

Tidsschema

	Förfluten tid	I allmänhet	Nutid	Framtid
Årstider vår, -en, -ar sommar, -en, -ar höst, -en, -ar vinter, -n, vintrar	i våras	på våren på våarna	i vår	i vår
Helger jul, -en, -ar påsk, -en, -ar pingst, -en, -ar midsommar, -en, -ar	i julas	på julen på jularna	i jul	i jul
Dagar söndag, -en, -ar måndag tisdag onsdag torsdag fredag lördag	i söndags	på söndagarna		på söndag
Delar av dagen morgon, -en, morgnar förmiddag, -en, -ar eftermiddag, -en, -ar kväll, -en, -ar natt, -en, nätter	i morse i måndags morse i eftermiddags i går kväll i natt i går natt natten till i går	på morgonen på morgnarna på måndagsmorgonen på eftermiddagen på eftermiddagarna på kvällen på kvällarna på natten på nätterna	i eftermiddag i kväll i natt	i morgon bitti på måndag morgon i eftermiddag i kväll i natt
Året och månaderna januari februari mars april maj juni juli augusti september oktober november december	i fjol förra året i januari	i januari	i år i januari	nästa år i januari

Tidsschema. Källa: Britta Holm–Elizabeth Nylund Lindgren, Deskriptiv svensk grammatik. Skriptor 1977, s. 146–147. Schemat publiceras med tillstånd från Liber AB.

 Margareta Gustafsson
translator, riksdagens svenska byrå

SPRÅKNÄMNDENS TERMSEMINARIUM

Statsrådets svenska språknämnds seminarium med temat *Arbetsmetoder vid termutredning* hölls på Ständerhuset den 26 oktober. Programmet var indelat i ett informativt block med föredrag om en ordbok, termbanker och principer för termval och termbyte, och ett block med konkreta termutredningsfall. Pamela Andersson, translator vid statsrådets translatorsbyrå, berättar om seminariet.

Seminariet inleddes av **Ann-Marie Malmsten**, laggranskare på justitieministeriet, som talade om termbyten i författningstext. Med hjälp av ett konkret exempel, en förordning, åskådliggjorde hon sina resonemang kring möjligheten att göra termbyten och vad som då ska beaktas. Utifrån förteckningen över faktorer som talar för och mot ett termbyte på s. 143 i Slaf analyserade Malmsten de termbyten hon gjort i förordningen.

Diana Nyberg, informatiker vid statsrådets translatorsbyrå, berättade om termbanker och källkritik. Hon poängterade vikten av att kontrollera när en termbank är gjord, av vem och för vem och att den uppdateras, eftersom termbankens aktualitet och tillförlitlighet är A och O. De termbanker som hon tog upp som exempel var Rikstermbanken (www.rikstermbanken.se), TEPA (www.tsk.fi/tepa), IATE (iate.europa.eu) och Valter (mot.kielikone.fi/mot/valter/netmot).

Om tillkomsten av ordboken *Suuri lakikielen sanakirja* berättade ordbokens redaktör **Ambrosius Wollstén**. Ordboken har utkommit i två upplagor, den senaste 2007, och möjligheten finns att en tredje, reviderad upplaga ges ut.

De tre följande föredragen var konkreta termutredningsfall. **Monika Arnö**, translator vid utrikesministeriet, presenterade en fallstudie om valet mellan 'EU-svenska' och 'finlandssvenska'. Hon berättade om översättningen av en regeringsproposition (RP 275/2010 rd), genom vilken bestämmelserna i en EU-förordning skulle införlivas i utlänningslagen. Det stora problemet var att både EU-förordningen och svensk lagstiftning använde termen *visering*, medan lagstiftningen i Finland använde *visum* för det finska *viisumi*. Arnö redogjorde sedan för de olika processer som i slutändan ledde till en unik lösning i den definition som togs in i utlänningslagen, där finskans *viisumi* blev *visum och visering*.

Kari Raunio, översättare vid riksdagens svenska byrå, reflekterade över problemen med termvalen för vattenlagen och frågade sig om vi går över än

efter vatten när vi låter legaldefinitionerna avvika från normalt, etablerat språkbruk. Som ett konkret exempel nämnde Raunio termen *vesistö*, som i regeringspropositionen hade översatts med *vattendrag*, vilket han ansåg vara ett för snävt termval. Andra möjliga alternativ kunde ha varit t.ex. *sjöar och vattendrag* eller *insjöar och vattendrag*. Dessvärre kom förbättringsförslaget för sent i lagberedningsprocessen för att hinna beaktas.

Seminariet avslutades med ett föredrag om harmonisering av finastermer, som presenterades av **Eija Puttonen** och **Jörgen Österberg** från Finlands Bank. De gav exempel på hur översättningen av EU-relaterade texter kan vara problematisk med tanke på termval, i synnerhet när EU-termerna inte motsvarar de rikssvenska termerna. De största utmaningarna är att källspråket är engelska, vilket i vissa fall leder till direkta översättningslån, och att en viss term ibland har flera svenska motsvarigheter. Ett exempel på det sistnämnda gavs i form av termen *sijoitus*, som beroende på sammanhang kan ha ett otal svenska motsvarigheter. Österberg uppmanade till försiktighet också med termen *vastuu*, som kan översättas med mycket annat än *ansvar*. Några exempel på lyckad harmonisering som nämndes var *insättning* (i stället för "deposition"), *inlåningskonto* (i stället för "depositionskonto") och *exponeringar* (i stället för "kundrisker").

Kontentan av den efterföljande diskussionen var att allt termarbete måste inledas i ett så tidigt skede av översättandet som möjligt. Detta kräver att översättarna är aktiva och tar kontakt med experter som har insikt i hur ett termbyte kan komma att påverka fältet, eftersom ett termbyte på författningsnivå kan leda till att t.ex. broschyrer, anvisningar och blanketter får skrivas om. När ett termbyte väl aktualiseras är det viktigt att även andra översättare informeras om det. Igenkänningsfaktorn kring de frågor som gäller termarbete var hög hos de flesta seminariedeltagarna: vi sitter alla i samma båt.

 Pamela Andersson
translator, statsrådets translatorsbyrå

HAMMURABI OCH VI – ANTECKNINGAR FRÅN EN KLARSPRÅSKONFERENS

Forskning tyder på att redan Hammurabi i sin berömda lag inte bara pläderade för obönhörlig millimeterrättvisa utan också för klarspråk. Och efter honom har snart sagt alla namnkunniga lagförfattare och lagsamlingar genom historien formellt efterlyst lagstiftning på ett "vårdat, enkelt och begripligt språk", som klarspråksdefinitionen lyder på modern svenska. Genom tiderna har lagstiftaren i princip förstått att lagar måste begripas för att kunna efterlevas. Att många språkvårdare i de nordiska länderna upplever att principen bara förblivit en läpparnas bekännelse framgick klart under den 6:e nordiska klarspråkskonferensen i Reykjavik i oktober. Anne-Marie Mattsson, byråchef för riksdagens svenska byrå, rapporterar från konferensen.

Seminarieret fokuserade på något som kallades "juridiskt språk" och som omfattade såväl författningstexter och myndighetstexter som ren "juridiska". Eller som problematiken uttrycktes i den danska juristen **Inger Riis-Johannessens** anförande: Språket i regelverk – vad är god juridik och vad är bara dåligt språk?

Konferensdeltagarna föreföll instämma i Riis-Johannessens sammanfattning av varför författningstexter så ofta brister i kvalitet: lagprojekten startar för sent och många prioriteras de facto lågt, den politiska pressen på beredarna kan vara stor och i beredningen gör man därför "som man alltid gjort". Dessutom är skribenterna ofta osäkra och vågar inte uttrycka sig enkelt, formuleringskonst värdesätts inte och kvalitetssäkringen är direkt dålig.

Precist eller begripligt för vem?

Evighetsdebatten om det är viktigare att en paragraftext är exakt eller begriplig togs givetvis upp också på den här konferensen. Forskaren **Åsa Wenglin** påpekade att det behövs mer forskning kring begreppen precis/begriplig och att det inte råder konsensus kring vad som egentligen avses. På vilka grunder kan man påstå att en text är begriplig och vad kan man hävda att saknas i en in-exakt text? Hon pekade också på riskerna med att förenkla texter alltför mycket. Undersökningar tyder på att resultatet kan bli att läsaren visserligen förstår alla ord men eventuellt inte kan greppa det komplicerade innehållet.

Diskussionen om exakthet och begriplighet handlade också i hög grad om vem man skriver eller ska skriva för. Den norsk-samiska åklagaren **Ellen Katrine Hætta** hade många intressanta

synpunkter på valet av domstolsspråk när en muntlig rättegångsförhandling sker på norska och samiska samtidigt. Vilket språk ska prioriteras när den åtalade inte fullt ut förstår norska medan rättegångsbiträdet kan sin juridik bara på norska? Är det rätt eller fel att den som konkret driver målet i domstolen, dvs. advokaten, förstår vad som sägs, medan den som målet gäller, t.ex. den åtalade, sätts på undantag? Kan man förlita sig på att simultantolkningen är så exakt att inga rättskränkningar sker? Hur ska man lösa de problem som följer av att samiskan saknar begrepp och termer för juridiska fenomen "på norska", och att den samiska "juridiskan" går i utpräglad kanslistil och ligger mycket långt från talspråket? Hon väckte också frågan om projektet för att utveckla det samiska juridiska språkbruket utgår från ett verkligt behov eller bara ett önskemål, och vad finns det för garantier att en person bättre förstår "påhittad" juridisk samiska än juridisk norska?

Strikt juridik behövs också

I mängden av filologer på konferensen lyfte juristen, avdelningschefen för unionsdomstolens svenska enhet **Ingalill Lindblom** fram sitt eget verksamhetsområde som ett exempel på när exakthet är av största vikt och i förekommande fall kör över begriplighetskravet. Unionsdomstolens domare skriver sina domar på sitt eget modersmål, varefter översättarna tar vid och utformar texterna på alla unionsspråk. Det språk som används när ett ärende väcks blir samtidigt s.k. rättegångsspråk. Om ett ärende väcks av Sverige blir de svenskspråkiga domstolshandlingarna de autentiska. Eftersom förhandlingsspråket i domstolen är franska ska samtliga handlingar också finnas på det språket. Parterna har ett mycket direkt och konkret förhållande till det egna målet

och lusläser givetvis handlingarna med ett helt annat intresse än de ägnar allmänna myndighetsföreskrifter och författningstexter. Inga misstag, antaganden, inexaktheter eller "kreativa översättningar" kan därför accepteras.

Lindblom redogjorde också för hur hon ser på företeelsen juridiskt språk. I den ingår juridiska begrepp, en viss fraseologi, en metod som är knuten till ett rättssystem och dess historia och som fungerar effektivt och stabilt inom det systemet och skapar grund för ett asymmetriskt släktskap mellan systemen och begreppsapparaten i de olika länderna.

När språkvårdarna får skriva lag

Även om det känns som om man kommit längre i arbetet för klart myndighetsspråk i de andra nordiska länderna kunde också Finland bidra med ett exempel på hur det kan se ut när språkvårdare ges en chans att delta i lagberedning på ett tidigt stadium. Specialforskarna **Salli Kankaanpää** och **Aino Piehl** från Forskningscentralen för de inhemska språken (Focis) redovisade en fallstudie om språkets roll i lagberedningen. Tillsammans med **Matti Räsänen** deltog de i egenskap av språkforskare i möten bl.a. för att ta reda på i vilken utsträckning juristerna alls oombedda tänkte på språkliga aspekter och om de var mottagliga för ändringsförslag som tog avstamp i klarspråkstänkande. Projektet föll väl ut på många sätt och det visade sig att lagberedarna inte alls ställde sig avvisande till språkvårdarnas synpunkter. Sådant som gällde meningsstruktur, att införa nya ord och uttryck och informationsstruktur (t.ex. att meningar ska inledas med känd information) föll i god jord, medan juristerna var mer benägna att förkasta bl.a. förslag till annan ordföljd och mer förklarande och bättre placerad information. Ett typiskt drag i finländsk lagstiftning, nämligen ständiga upprepningar i stället för ersättande pronomen, lyckades språkvårdarna inte heller komma åt.

Språkforskaren **Anne Kjærgaard** från Köpenhamns universitet kunde redovisa ett dystrare resultat av ett klarspråksprojekt i det danska domstolsväsendet. Efter en analys hade hon kommit fram till att effekterna av språkvårdarnas ansträngningar var nästintill noll! Hon såg kulturella, strukturella och individuella bakomliggande orsaker. Domarna upplever sitt arbete som starkt indi-

viduellt och oavhängigt och vill inte ha någon som helst inblandning i sitt sätt att uttrycka sig i skrift, utan hävdar att språket är deras ensak. Fast alla var givetvis inte helt oemottagliga för nytänkande – det fanns också de som hävdade att de "redan utformar sina domar som projektet föreskriver". En minst sagt pragmatisk hållning, alltså.

"Gobbledegook"

Konferensen gav inget entydigt svar på frågan om vad som egentligen avses med juridiskt språk. Kan det verkligen avfärdas som "gobbledegook", undrade juris doktor **Ronald L. Craig** i sitt anförande om hur ämnet "Legal Writing" framgångsrikt introducerades i juristutbildningen i USA för ett par decennier sedan. Avsikten är att under en längre period tvinga jurisstuderande att utsätta sina texter för sträng språklig och juridisk analys. Resultatet är enligt Craig lyckat och visar att systematisk klarspråksutbildning för jurister inte ska underskattas.

Många talare for ut mot "juridiska" i allmänhet och jurister i synnerhet. Man försökte också hitta en förklaring till att till synes normalt pratande människor efter några år vid en juridisk fakultet lägger sig till med ett språk som många upplever som uppstyllat och ålderdomligt. Att konferensens slutdiskussion fördes under Shakespearecitatet "Let's kill all the lawyers" säger något om hur språkvårdarna upplever samarbetet med jurister. En mer balanserad syn på jurister och juridiska levererades av **Hjördís Hákonadóttir**, medlem av Islands högsta domstol. Hon underströk det historiska perspektivet och fann syndabockarna närmast i ämbetsmannakåren in corpore, inte nödvändigtvis i just lagberedarna eller ens juristerna. Ämbetsmännen drillades i historiens begynnelse först i retorik och tvingades av härskaren att i politiskt syfte uttrycka sig på ett visst sätt. Den muntliga retoriken satte sedan sin prägel på det skriftliga myndighets- och lagspråket, som vi nu alltså släpat på sedan hedenhös. I länder med fler än ett språk, som Island och Finland, har översättningsproblematiken dessutom bidragit till svårbegriplighet.

Dagens politiska härskare sätter sin prägel på lagspråket kanske främst genom att pressa igenom lagprojekt med hopplösa tidtabeller för att kunna leva upp till utfästelserna i ett regeringsprogram. Det är lätt för politikerna att ge löften och avsikts-

deklARATIONER I medierna och betydligt svårare för ämbetsmannakåren att sätta ner foten – strama tidtabeller och bantade personella resurser leder till dålig lagberedning. Och här blir juristerna bara ett verktyg, inte pådrivare. Politikernas yttersta ansvar för ett vårdat och begripligt språk kunde gärna lyftas fram tydligare i diskussionen. Det är inte alls självklart att de ser sin viktiga roll i sammanhanget.

Nästa anhalt: Finland

Den givande konferensen med hela sjutton intressanta anföranden avslutades med en optimistisk samsyn på att ytterligare satsningar på det juridiska språket med all sannolikhet kommer att kunna genomföras i samarbete mellan jurister och språkvårdare. Med sin mångåriga erfarenhet av klarspråkssamarbete med statsrådsberedningen och domstolsväsendet i Sverige framhöll Barbro Ehrenberg-Sundin att språkvårdarna måste få komma in i lagberedningen som jämbördiga samarbetspartner – inte som kuriosa i enstaka projekt. Samtidigt togs det i slutdiskussionen också fasta på att det krävs mer forskning kring vad som avses med klarspråk för att det på ett naturligt sätt ska kunna sätta sin prägel också på det juridiska språket. Åsa Wenglin påpekade att regler och principer för ett klart och begripligt språk trots allt måste vara flexibla med avseende på mottagaren. Som exempel nämnde hon trottoarkantsproblematiken. En borttagen trottoarkant underlättar för den som rör sig med rullstol, men kan vara en katastrof för en synskadad!

Deltagarna delade också med sig av erfarenheter av att arbeta ensam eller i lag. Här påpekades att risken med lagarbete är att återkopplingen från den som är satt att kommentera lätt blir flummig och att arbetsbördan för den som ska samla, utvärdera och arbeta in alla kommentarer blir oskäligt tung. Å andra sidan underströks vikten av att släppa på äganderätten till en text till förmån för samarbete om den.

Konferensen avslutades med att klarspråkets stäffetpinne överräcktes till Salli Kankaanpää från Focis. Nästa klarspråkskonferens ska arrangeras i Finland om två eller tre år.

... och Hammurabi då?

Ja, hans lag var ju verkligen huggen i sten och kan fortfarande beskådas i original i Louvren. Förbluffande mycket av de tankar lagen uttryckte lever kvar, bl.a. insikten att "de mäktiga inte ska utnyttja de svaga och ... föräldralösa och änkor ska behandlas väl." Kan tekniken (kilskriftstecken på diorit) ha bidragit till de kärnfulla formuleringarna? På konferensen väcktes till slut också frågan om de framtida författningstexternas tekniska omvärld – när sätter vi bokstavligt talat punkt för författningssamlingar i lösblad och förflyttar oss ut i cyberrymden med våra texter – och hur påverkar det klarspråket?

 Anne-Marie Mattsson
byråchef, riksdagens svenska byrå

DET GÅR HÅRT. FINLANDSSVENSKA UR ETT SVERIGESVENSKT PERSPEKTIV

Så heter en rapport av språkkonsult Linnea Hanell som har tittat närmare på en rad texter skrivna på svenska i Finland. Rapporten anlägger ett nytt, fräscht perspektiv på finlandssvenskan, inte minst för att författaren saknade närmare förkunskaper om svenskan i Finland. Den gavs ut av tankesmedjan Magma tidigare i år (Magma-studie 4/2011).

Ladda ner eller läs rapporten på www.magma.fi.

SLAFTIPS

I varje nummer av Språkråd ingår några plock bland matnyttiga ord, uttryck och regler i handboken Svenskt lagspråk i Finland, Slaf (Föreskrifter, anvisningar och rekommendationer från statsrådets kansli 1/2010).

Hinta

perushinta = *grundpris, utgångspris, baspris*

vertailuhinta = *ordinarie pris*

viitehinta = *referenspris*

yhtenäishinta = *enhetspris*

yksikköhinta = *jämförpris, pris per enhet*

Kommentar: Notera att *pris per enhet* och *enhetspris* inte är synonyma. *Enhetspris* = samma pris på en grupp olika varor el. tjänster; vanl. om lägre pris (NE).

Det hittar du inte i Slaf: **normaalihinta** = *normalpris, ordinarie pris*

sisäänheittohinta = *lockpris*

Hyödyke

Tillgång (bl.a. bokföringslagen 1336/1997); *råvara* (kreditinstitutslagen 121/2007); *nyttighet; produkt*. Kontrollera sammanhanget.

Ilmoittaa, ilmoitus

Anmäla, annonsera, informera, kungöra, meddela, tillkännage, underrätta, upplysa, uppge m.fl. Läs mer i Slaf om de enskilda verben.

Johtoryhmä

Ledningsgrupp (vanligen om en grupp som består av direktören och andra personer i ledande ställning + kanske någon personalrepresentant); *styrgrupp* (vanligen om en fristående grupp som styr t.ex. ett visst projekt eller en viss verksamhet).

Kansalaisjärjestö

Frivilligorganisation, icke-statlig organisation hellre än *medborgarorganisation*

Medborgarorganisation betraktas som en finlandism och ska därför undvikas i fall där *frivilligorganisation* eller *icke-statlig organisation* (bägge används för eng. *Non-Governmental Organization, NGO*) passar in i sammanhanget och inte leder till en missvisande eller alltför snäv tolkning av texten.

Kansalaisyhteiskunta

Det civila samhället

Kommentar: Översatt alltså inte *kansalainen* slentrianmässigt med *medborgare*. Ibland kan *kansalaiset* vara *allmänheten* på svenska. Riksdagens *kansalaisinfo* heter *infocentrum* på svenska.

Kauppa

Handel, köp, affär, transaktion m.fl.

Det hittar du inte i Slaf: **sijoituskiinteistö** = *förvaltningsfastigheter* (bl.a. värdepappersmarknadslagen 495/1989)

Kiireellinen

Skyndsamt, brådskande

käsitellään kiireellisenä = *behandlas skyndsamt* (inte "i brådskande ordning")

kiireellisissä tapauksissa = *i brådskande fall*

Kokonaisvaltainen

Övergripande, helhetsbetonad, samlad, integrerad, sammanhållen m.fl.

Slaf finns tillgänglig på internet via Statsrådets svenska språknämnds webbplats på adressen <http://www.vnk.fi/spraknamnden>

Rättelse till Slaf

I förteckningen över närings-, trafik- och miljöcentraler på sidan 197 i Svenskt lagspråk i Finland (Slaf) ska det stå

Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus – Närings-, trafik- och miljöcentralen i Norra Österbotten

och inte

”Pohjois- ja Keski-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus” – ”Närings-, trafik- och miljöcentralen i Norra och Mellersta Österbotten”.

SPRÅKTJÄNSTEN TIPSAR

En förteckning över de finska ministrarna och ministerierna på sex språk (finska, svenska, engelska, franska, tyska, estniska och ryska) finns på statsrådets kanslis webbplats på adressen

http://www.vnk.fi/toiminta/kielipalvelut/sanastot/pdf/Ministerit_ministeriot_2011.pdf.

Information om regeringarna i de europeiska länderna inklusive ministrarnas namn och titlar på samtliga EU-språk finns i Europeiska unionens elektroniska institutionskatalog EU Whoiswho på adressen

<http://europa.eu/whoiswho/public/index.cfm?fuseaction=idea.hierarchy&nodeid=3540>.

PÅ NYA PLATSER

Vem	Var	Varifrån	Tfn/E-post
Heidi Gammelgård	statsrådets translatorsbyrå		1602 2367 heidi.gammelgard@vnk.fi
Laura Mattsson	utrikesministeriet		1605 6170 laura.mattsson@formin.fi

STATSRÅDETS KANSLI